

Sitora MAVLANOVA,

O'zMU O'zbekiston tarixi kefedrasi tayanch doktoranti

E-mail: mavlanovasitora247@gmail.com

T.f.f.d., dotsent A.A Insopov taqrizi asosida

XALQARO MIQYOSDA MODDIY MADANIY MEROS OBYEKTLARINING YUNESKO TASHKILOTI TOMONIDAN MUHOFAZA QILINISHI

Annotatsiya

Ushbu maqolada xalqaro miqyosda moddiy madaniy meros obyektlarining YUNESKO tashkiloti tomonidan muhofaza qilish faoliyatining yo'ilga qo'yilishi, "Butunjahon madaniy va tabiiy merosini muhofaza qilish to'g'risidagi konvensiya"ning qabul qilinishi, O'zbekiston tomonidan bu konvensiyaning ratifikatsiya qilinishi, "Butunjahon merosi" qo'mitasining tashkil qilinishi va jahon merosi ro'yxatining tuzilishi, meros obyektlarining turlari, nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish bo'yicha hukumatlararo qo'mita faoliyati, o'zarlo xalqaro hamkorlik aloqalari hamda turizim faoliyatidan eng ko'p iqtisodiy foyda oladigan mamlakatlar statistikasi keltirib o'tilgan. Shuningdek, tarixiy yodgorliklari yo'q bo'lib ketish xavfi eng yuqori bo'lgan davlatlar haqidagi ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: Xalqaro nodavlat notijorat tashkilotlari, moddiy-madaniy meros, qadriyat, konvensiya, ratifikatsiya, nomoddiy meros, Butunjahon merosi qo'mitasi, turizim, xalqaro hamkorlik, BMT, YUNESKO, ICOMOS, IUCN.

МЕЖДУНАРОДНАЯ ОХРАНА ОБЪЕКТОВ МАТЕРИАЛЬНОГО КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ ЮНЕСКО

Аннотация

В данной статье рассматривается создание организацией ЮНЕСКО охраны объектов материального культурного наследия на международном уровне, принятие «Конвенции об охране всемирного культурного и природного наследия», ратификация этой конвенции Узбекистаном, дополнение «Всемирное наследие», организация комитета и структура списка всемирного наследия, виды объектов наследия, деятельность межправительственного комитета по охране нематериального культурного наследия, отношения взаимного международного сотрудничества и приводятся статистические данные стран, которые получают наибольшую экономическую выгоду от туристической деятельности. Также описаны страны, исторические памятники которых находятся под наибольшей угрозой исчезновения.

Ключевые слова: Международные НПО, материальное и культурное наследие, ценность, конвенция, ратификация, нематериальное наследие, Комитет всемирного наследия, туризм, международное сотрудничество, ООН, ЮНЕСКО, ИКОМОС.

INTERNATIONAL PROTECTION OF MATERIAL CULTURAL HERITAGE OBJECTS BY UNESCO

Annotation

In this article, the creation of protection of material cultural heritage objects by the UNESCO organization at the international level, the adoption of the "Convention on the Protection of the World Cultural and Natural Heritage", the ratification of this convention by Uzbekistan, the addition of "World Heritage". The organization of the committee and the structure of the world heritage list, the types of heritage objects, the activities of the intergovernmental committee on the protection of intangible cultural heritage, international cooperation relations and the statistics of the countries that receive the most economic benefits from the activities of tourism are mentioned. Also, the countries whose historical monuments are at the highest risk of extinction are described.

Key words: International NGOs, material and cultural heritage, value, convention, ratification, intangible heritage, World Heritage Committee, tourism, international cooperation, UN, UNESCO, ICOMOS, IUCN.

Kirish. Tarixiy madaniy qadriyatlarni tiklash va saqlashda bugungi kunda jahon miqyosida nodavlat notijorat tashkilotlarining faoliyati muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ko'plab mamlakatlarda nodavlat notijorat tashkilotlari jamiyatning barcha sohalarini rivojlantirishda amaliy ko'mak berish bilan bir qatorda ijtimoiy madaniy sohada davlatning asosiy tayanchiga aylanib bormoqda. Dunyo mamlakatlarida tarixiy madaniy qadriyatlarni tiklash va saqlash amaliyotining joriy etilishida ham aynan xalqaro nodavlat notijorat tashkilot hisoblangan Birlashgan Millatlar Tashkilotining asosiy tuzilmalaridan bo'lgan YUNESKOning faoliyati muhim ahamiyatiga ega.

O'tgan yillarda Jahon merosini saqlash va himoya qilish zarurati o'z dolzarbligini yo'qotmadi. Madaniy va tarixiy qadriyatlarini asrab-avaylash masalasi har qanday rivojlangan davlat uchun eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ma'lumki, har bir mamlakatning o'ziga xos san'at asarlari, madaniy yodgorliklari va qadriyatlari asrlar davomida shakkannib kelgan. So'nggi yillarda globallashuv natijasida davlatlarning tez sanoatlashushi va jalal urbanizatsiya jarayoni mamlakatlardagi tarixiy-madaniy merosining jiddiy zarar ko'rishi yoki yo'q qilinishiga olib kelmoqda. Natijada, madaniy obyektlarni faqtgina milliy doirada himoya qilish etarli va samarali bo'lmay qoldi. Bu esa sohadagi faoliyatni muvofiqlashtiruvchi xalqaro miqyosdagi tuzilma tashkil etilishi tarixiy zaruriyatga aylanganligini ko'rish mumkin. YUNESKO tashkiloti tomonidan 1972-yil 16-noyabrda qabul qilingan "Jahon madaniy va tabiiy

merosini muhofaza qilish to'g'risidagi konvensiya"ning qabul qilinishi xalqaro miqyosda moddiy madaniy yodgorliklarni tiklash va saqlash amaliyoti joriy etilishida muhim qadam bo'ldi [1]. Bu konvensiya 1975-yil 17-dekabrdan kuchga kirgan bo'lib, 1978-yilda ilk bor butunjahon merosi ro'yxatga madaniy meros yodgorliklari ishlab chiqilgan alohida dastur asosida kiritilishi belgilab qo'yildi. Dasturning asosiy maqsadi madaniy meros yodgorliklarini saralash, muhofaza qilish va kelajak avlod uchun saqlab qolishdan iborat hisoblanadi va butun dunyoda madaniy meros yodgorliklarni muhofaza qilishda xalqaro hamkorlik uchun ham asosiy hujjat vazifasini bajaradi.

Bugungi kunga kelib globallashuv davrida moddiy madaniy meros obyektlarini tiklash va kelajak avlod uchun saqlab qolish masalasi yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Chunki noodatiy derajada tabiatning tez ifloslanishi, iqlim o'zgarishi, urbanizatsiya va tabiiy ofatlar, qurolli mojarolar butunjahon merosi obyektlari uchun doimiy xavf tug'dirmoqda. Shu sababi xalqaro miqyosda moddiy madaniy meros obyektlarini insoniyat uchun muhim qadriyat sifatida asrab-avaylash, ularni alohida ro'yxatga kiritish amaliyoti joriy etildi.

Adabiyotlar tahlili va metodlar. Ushbu maqola umum qabul qilingan tarixiy metodlar tarixiylik, qiyosiy-mantiqiy tahlil, ketma-ketlik, xolislik tamoyillari asosida yoritilgan. Asrlar davomida insoniyat uchun meros bo'lib kelayotgan tarixiy madaniy yodgorliklarni tiklash, saqlash va muhofaza qilish faoliyatining dunyo mamlakatlarida joriy etilishi haqida K. Matsura o'zining "Jahon

merosi: eng g'ayrioddiy tarixiy joylar uchun to'liq qo'llanma" nomli asarida YUNESKO tomonidan jahon merosini saqlash bo'yicha konvensiyaning qabul qilinishi, madaniy va tabiiy merosni aniqlash, himoya qilish va saqlashni rag'batlantririshda muhim ahamiyatga ega bo'lganligi yoritib berilgan. Shuningdek, bu konvensiya YUNESKO tomonidan dunyoning qimmatbaho madaniyati va biologik xilmaligini himoya qilish maqsadini ham amalga oshirish, kelajak avlodlar ham bu merosdan bahramand bo'lislari uchun tarixiy yodgorliklarni saqlab qolish, tabiatni muhofaza qilish borasidagi sa'y-harakatlarga katta turki bo'lganligi haqida ma'lumotlar keltirib o'tadi[2].

E. Rey, L. Jordon va A. Klaudiya o'zlarining "Jahon xotirasi" dasturi: asosiy jihatlar va so'nggi o'zgarishlar nomli bibliografiyasida esa tarixiy yodgorliklarning jahon merosi ro'yxatiga kiritilish mezonlari, asosiy qo'yilgan talablar va madaniy merosni asrash borasida davlatlarga qo'yilgan asosiy ma'jburiyatlarni yoritib bergenligini ko'rish mumkin. Shuningdek, ushbu mualliflar tomonidan butunjahon merosini ro'yhati qayta ko'rib chiqilgan bo'lib, so'nggi yillarda topilgan madaniy meros obyektlari ushbu biliografiya kiritilganligi haqida ma'lumotlarni olish imkonini beradi[3].

Shubilan bir qatorda H. Katia o'zining "Dunyodagi birinchi 12 ta meros obyektnini o'rganish" nomli risolasida 1972-yil qabul qilingan "Jahon madaniy va tabbiy merosini muhofaza qilish konvensiyasi"ga kiritilgan dastlabkli 12 ta meros obyekti haqidada ma'lumot berib o'tgan hamda davlatlar tomonidan tarixiy madaniy merosini muhofaza qilish faoliyatini "ajoyib umuminsoniy qadriyat" deb alohida ta'kidlab o'tgan [4].

Tadqiqotchi A.A. Insopov o'zining "O'zbekistonda fuqorolik jamiyatini barpo etishda davlat va nodavlat tashkilotlar ijtimoiy sherikligi (1991-2016 yy.)"^[5] mavzusidagi tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy daraja olish uchun yozgan dissertatsiyasida O'zbekistonda nodavlat notijorat tashkilotlarining yuzaga kelishi, xalqaro nodavlat notijorat tashkilotlariga a'zo bo'lishi, birligakdagi faoliyati va davlat va nodavlat tashkilotlarning ijtimoiy sherikligi masalasiga ham o'z e'tiborini qarabat o'tish bilan bir qatorda mustaqillik yillarda nodavlat notijorat tashkilotlari tomonidan tarixiy madaniy merosni asrab avaylashda davlat bilan ijtimoiy sheriklik masalalarini ham yoritib o'tadi.

Muhokama. Butunjahon merosi obyekti Birlashgan Millatlar Tashkilotining ta'lif, fan va madaniyat tashkiloti hisoblangan YUNESKOning jahon merosi ro'yxatiga kiritilgan har qanday hudud yoki obyektlar hisoblanadi. Ushbu obyektlar "Jahon madaniy va tabiiy merosini muhofaza qilish to'g'risidagi konvensiya"ga muvofiq umuminsoniy qadriyat sifatida belgilangan. Butunjahon merosi konvensiyasining qabul qilinishining asosiy sababi Asvon baland to'g'onimинг qurilishi bo'ldi. 1959-yilda Birlashgan Arab Respublikasi va Sudan hukumatlari Misr Nubiyasining qadimiyligi obidalari va yodgorliklarini qutqarishda yordam so'rab YUNESKOga murojaat qilisdi. Buning asosiy sababi mazkur hudud Asvondagi yangi qurilayotgan to'g'on ortida joylashgan katta ko'l tomonidan vayron bo'lish xavfi ostida qolayotganligi bilan bevosita bog'liq edi. Ushbu hududda olib borilayotgan arxeologik tadqiqotlar YUNESKO tomonidan amalga oshirilayotganligi ham mazkur konvensiyani ishlab chiqilishi va amaliyotga joriy etilishiga muhim turki vazifasini bajarib berdi. Bundan tashqari, Misrning qadimiy shaharlarida olib borilgan arxeologik tadqiqotlar va qazishma ishlari natijasida Buhenda qadimgi qirollik shaharchasi ham topilganligi xalqaro miqyosda madaniy meros obyektlarini saqlab qolinishi masalasini kun tartiba olib chiqdi.

Arxeologik izlanishlar natijasida qabristonlar va qadimiy uylar shaklidagi turar joy qoldiglарining ko'plab topilishi tarixiy ahamiyatga ega madaniyatlar haqidagi bilimlarni boyishiga sabab bo'ldi. Olib borilgan tadqiqotlar va saqlab qolingga madaniy meroz obyektlarining ilmiy ahamiyati, xalqaro muvofiqlashtirish darajasi va insoniyatni

o'tmish tarix haqidagi ma'lutlarini kengayishi natijasida davlatlar o'rtasida global madaniy merosni saqlash va himoya qilish uchun doimiy mehanizm zarur degan xulosaga olib keldi [6].

Dastlab 1965-yilda xalqaro konferensiya da eng muhim masalaga aylanib bo‘lgan butunjahon merosini asrash va tiklash masalasida xalqaro miqyosdagi tashkilotga juda katta ehtiyoj tug‘ilganligi ta‘kidlab o‘tilgan edi.

1966-yilga kelib shunga o'xshash tashabbuslar 1948-yil tashkil etilgan xalqaro notijorat tashkilot bo'lgan "Tabiatni muhofaza qilish xalqaro ittifoqi" (IUCN) va 1965-yil tashkil etilgan yana bir xalqaro notijorat kengash hisoblanadigan "Yodgorliklар va diqqatqa sazovor joylar bo'yicha xalqaro kengash" (ICOMOS) tomonidan taklif qilinadi ammo yetarlicha e'tibor qaratilmaydi. So'ngra 1966-yil noyabr oyida Venetsiyada halokatli suv toshqini sodir bo'lгach butun dunyo e'tibori insoniyat merosini saqlab qolish masalasiga qaratildi.

1972-yil Stokholmda bo'lib o'tgan BMTning konferensiya-sida tarixiy madaniy meros muhofazasi bo'yicha dastur qo'llab-quvvatlandi va 1972-yil 16-noyabrda YUNESKO "Jahon madaniy va tabiiy merosini muhofaza qilish to'g'risidagi konvensiya"ni qabul qilindi. Yuqorida ta'kidlab o'tilganidek, asrab qolinishi lozim bo'lgan obyektlar ro'yxati tuzilgan bo'lib, ro'yxtagta dastlab 12 ta tarixiy obyekt kiritildi. Ishlab chiqilgan dasturga asosan ro'yxtagga kiritilayotgan obyektlar uch toifaga bo'linishi belgilab qo'yildi. Ushbu toifalar qo'yidagilar etib belgilandi:

1) Madaniy meros obyektlari ya'ni, asosan inson qo'li bilan yaratilgan me'moriy yodgorliklar;

2) Tabiiy ya'ni, tabiat yaratgan tog' jinslari, g'orlar, ko'llar, lar va sharsharalar;

3) Aralash ya'ni, tabiat va inson hamkorligida yaratilgan tlardir.

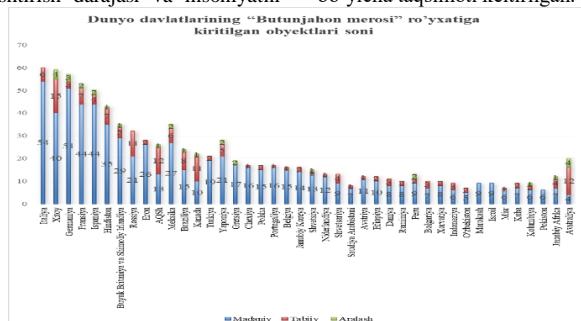
Natijalar. Butunjahon madaniy merosini asrash va tiklash iqbaliini surʼada, iddollaqtirish muddadi, dastlab “Yeddaqililar”

ishlarini yanada jadallashtirish maqsadida dastlab “Yodgorliklari va diqqatga sazovor joylarni muhofaza qilish xalqaro kengash” (IKOMOS) tomonidan 1982-yilda tashabbus bilan chiqiladi va unga ko’ra alohida merosni asrash kuni g’oyasi ilgari suriladi. Shundan so’ng, 1983-yil YUNESKO Bosh konferensiyasining 22-sessiyasida “Xalqaro yodgorliklarni va tarixiy joylarni asrash kuni” etib belgilanishi tasdiqlanadi. Unga ko’ra YUNESKO tomonidan butun dunyoda 1983-yil 18-apreldan boshlab alohida madaniy meros yodgorliklarini kuni sifatida qabul qilinadi.

Har yili butun dunyo mamlakatlarda 18-aprel xalqaro meros kuni sifatida nishonlanib kelinmoqda. Bugungi kunda 168 ta mamlakatning jami 1223 ta obyekti YUNESKOning jahon merosi ro'yxatiga kiritilgan. Ularning har biri butun dunyo uchun katta ahiamiyatga ega hisoblanadi. Shuningdek, har yili ro'yxatga kiritilgan obyektlarning muhofazasi bilan bog'liq faoliyat YUNESKO tomonidan nazorat qilinib, meros obyektlari muhofazasi alohida dastur asosida amalga oshiriladi.

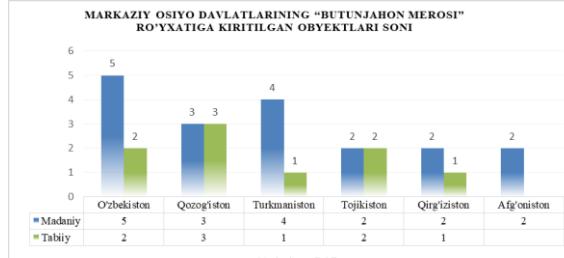
YUNESKONing “Jahon merosi” ro’yxatiga kiritilgan meros obyektlari soni bo‘yicha Italiya davlati hozirda 1-o‘rinda turadi. Italiyadagi 60 ta meros obyekti ro’yxatga kiritilgan va bularning 54 tasi madaniy, 6 tasi tabiiy meros obyektlaridir.

Shuningdek, Italiyada insoniyat madaniyi uchun juda muhim sifatida tan olingen Rim, Neapol va Siyena kabi ko'hnaga butunlар ham mavjud. "Jahon merosi" ro'yxatida Italiyadan so'ng 2-a Xitoy davlati turadi. Xitoyning jami 59 ta obyekti jahon merosi tigiga kiritilgan. Ularning 40 tasi madaniy, 15 tasi tabiiy va 4 tasi h'meros obyektlari hisoblanadi [6]. Keyingi o'rinnlarda Britaniya, Fransiya, Ispaniya, Hindiston, Meksika va Buyuk Britaniya slari joy olgan. Yaqidagi jadvalda "Jahon merosi" ro'yxatiga qagan madaniy, tabiiy va aralash meros obyektlar sonining davlatlar ha taqsimoti keltirilgan.

O'zbekiston Respublikasi 1993-yil 26-oktobrda Birlashgan Millatlar Tashkilotining ta'lif, fan va madaniyat masalalari bo'yicha tashkiloti YUNESKOga a'zo bo'ldi. "Umumjahon madaniy va tabiiy merojni muhofaza qilish to'g'risida"gi konvensiya 1995-yilning 22-dekabrida O'zbekiston Respublikasi tomonidan ratifikatsiya qilindi. Konvensiyaga doirasida dastlab O'zbekistondagi 4 ta me'moriy majmua – Xiva, Buxoro, Samarqand va Shahrizabz shaharlarining tarixiy markazlari YUNESKO Umumjahon madaniy merojni ro'yxatiga kiritilgan edi. 2023-yilda esa "Buyuk Ipak yo'li: Zarafshon - Qoraqum yo'lagi" ham jahon madaniy merojni ro'yxatiga qo'shildi. Respublika hududidagi 2 ta tabiiy meroj obyekti ham "Butunjahon merojni" ro'yxatiga kiritilgan. Ular 2016-yil "Ugom-Chotqol milliy bog'i" va 2023-yilda "Turonning qishki sovuq cho'ilari" tabiiy meroj obyektlari sifatida YUNESKO tomonidan muhofazaga olingan.

Shu bilan bir qatorda O'zbekiston 2008-yilda "Nomoddiy madaniy merojni muhofaza qilish to'g'risida"gi konvensiyaga ham a'zo bo'ldi. Unga ko'ra "Insoniyat nomoddiy madaniy merojni" ro'yxatiga mamlakatimiz hududidagi 6 ta obyekt kiritildi. Ular: 1)

Shunisi ham e'tiborliki, meroj obyektlarining muhofaza qilinishi davlatlar iqtisodiga ham katta foyda olib keladi. Dunyoning eng mashhur tarixiy shaharlarida iqtisodiyotni rivojlantiruvchi muhim omillardan biri turizm faoliyati hisoblanadi. Butunjahon turizm

Shashmaqom (2008), 2) Boysun madaniy muhiti (2008), 3) Navro'z (2009), 4) Katta ashula (2009), 5) Askiya (2014), 6) Palov milliy taomi (2016) shular jumlasidandir. Shu bilan birlgilikda nomoddiy madaniy meroj ro'yxatiga dorbozlik, iqat (qo'lda bajariladigan murakkab tikish texnikasi) ham kiritilishi ko'rib chiqilmoqda. 2022-yil yuqorida ta'kidlab o'tilgan konvensiyaga a'zo davlatlar Bosh assambleyesining 9-sessiyasida "Nomoddiy madaniy merojni muhofaza qilish bo'yicha hukumatlararo qo'mita"ga a'zolikka saylandi. Jami 5 ta nomzod mamlakatlar orasida O'zbekistonga eng ko'p ovoz berilganligi muhim ahamiyatga egadir. Bunda O'zbekiston 105 ta, Slovakia 94 ta, Estonia 69 ta, Bolgariya 26 ta, Bosniya va Gersegovina 9 ta ovoz oldilar va faoliyat muddati 4 yil ya'ni 2022-yildan 2026-yilgacha bo'lgan davrni o'z ichiga oladi.

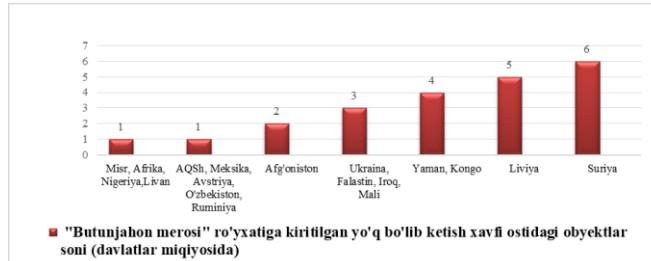
Hozirda O'zbekistonning jahon merojni ro'yxatiga kiritilgan obyektlari soni jami 7 tani tashkil qiladi va Markaziy Osiyo davlatlari ichida bu eng yuqori ko'rsatkich hisoblanadi. Quyidagi jadvalda Markaziy Osiyo davlatlarning "Butunjahon merojni" ro'yxatiga kiritilgan obyektlari soni keltirilgan.

YUNESKO tomonidan yo'q bo'lib ketish xavfi ostida bo'lgan obyektlarining ham alohida ro'yxati shakillantiriladi va davlatlarga alohida murojat bilan chiqib ogohlantiriladi. 2023-yilgi "Butunjahon merojni" qo'mitasining statistik ma'lumotlariga ko'ra Suriya, Liviya, Yaman, Kongo, Ukraina va Iraq davlatlaridan eng ko'p madaniy yodgorliklar yo'q bo'lib ketish xavfi yuqori meroj obyektlari sifatida ro'yxatga olingan.

Respublikamiz hududidagi Qashqadaryo viloyatining Shahrizabz shahri ham YUNESKO tomonidan xavf ostidagi obyektlar ro'yxatiga kiritilgan. Shahrizabz shahrinining tarixiy markazida keng ko'lamda qurilish va obodonlashtirish ishlarini olib borishda konvensiya va uni amalga oshirish bo'yicha amaliy qo'llanma qoidalariga rioya qilmasdan, ularning loyihalarini YUNESKOning Umumjahon merojni markazi bilan avvaldan kelishilmagan holda olib

tashkilotining 2017-yilgi statistik ma'lumotlariga ko'ra jahonda turizm sohasida eng yirik mamlakatlarning turizmdan tushgan yillik daromad miqdori bo'yicha AQSh, Ispaniya, Fransiya, Tailand, Buyuk Britaniya Italiya va Avstraliya mamlakatlari eng yuqori o'rinda turadilar [7].

Xulosa. Umumjahon merojni butun insoniyat mulkini tashkil etuvchi buyuk madaniy va tabiiy yodgorliklardir. Xalqaro miqiyosda moddiy madaniy meroj obyektlarini muhofaza qilish, tiklash va saqlash

borilgani uning tarixiy va umumbashariy qiymatiga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatgan. Natijada, YUNESKO huzuridagi Umumjahon merojni qo'mitasining 40-sessiyasi qarori bilan Shahrizabz tarixiy markazi 2016-yilda Umumjahon merojining xavf ostidagi obyektlar ro'yxatiga kiritilgan. Natijada Vazirlar Mahkamasining 2016-yil 25-martda dagi 87-sonli qarori bilan "Shahrizabz shahrinining tarixiy qismini obodonlashtirish, ko'kalamorlashtirish va saqlash departamenti tashkil etish to'g'risida"gi qarori qabul qilindi va alohida departament tashkil qilindi [8]. Shuningdek, Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 3-mart kuni 119-sonli "Moddiy madaniy meroj obyektlari va YUNESKOning umumjahon merojni ro'yxatiga kiritilgan hududlar muhofazasini kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori ham qabul qilindi [9].

muhim ahamiyatga ega bo'lib, bunda xalqaro nodavlat notijorat tashkilotlari xususan, YUNESKO tashkilotining faoliyati muhim ahamiyatga egadir. Xalqaro miqiyosda bunday tuzilmalarining

mavjudligi moddiy madaniy meros obyektlarini tizimlashtirilgan holda, aniq bir dastur asosida muhofaza qilishga yordam beradi. Muhofazaga olingen obyektlar xalqaro e'tirof va huquqiy himoyaga ega bo'ladi shuningdek, ma'lum sharoitlarda bu obyektlarni tiklash yoki saqlashni osonlashtirish uchun Jahon merosi jamg'armasidan mablag' ham ajratiladi. Mablag' ajratishda asosan muhofazaga olingen obyektning qadimiyligi, alohida o'ziga xos tarixga egaligi va ushbu obyekt joylashgan hududda moddiy meros hisoblanishi inobatga olinadi.

Moddiy madaniy meros obyektlarini muhofaza qilishdan ko'zlangan asosiy maqsad asrlar davomida avloddan-avlodga meros bo'lib kelayotgan yodgorliklarni, obidalarni kelajak avlodlarga qoldirish masalasidir. Dunyoning tarixiy madaniy yodgorliklarni muhofaza qilish faqatgina ma'lum bir tashkilotlar yoki davlatlarning emas balki, butun insoniyatning muhim vazifasidir. Bunda xalqaro hamkorlik aloqalarini yanada kengaytirish, nodavlat notijotar tashkilotlari faoliyatini rag'batlantirish bugungi kunda yanada muhim ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR

1. Birlashgan millatlar tashkilotining ta'lim, fan va madaniyat tashkiloti. "Jahon madaniy va tabiiy merosini muhofaza qilish to'g'risidagi konvensiya"/ XVII sessiya. -Parij, 1972-yil 16-noyabr.
2. Matsura K.. Jahon merosi. -P.: "YUNESKO publish", 2009. 832-bet.
3. Rey E., Jordan L., Klaudiya A.. Jahon xotirasini dasturi: asosiy jihatlar va so'nggi o'zgarishlar. -Shvetsariya, "Meros studio", 2020.
4. Hetter Katia. Exploring the world's first 12 heritage sites. CNN. Archived from the original on 26 May 2020.
5. Insopov A.A. O'zbekistonda fuqorolik jamiyatini barpo etishda davlat va nodavlat tashkilotlar ijtimoiy sherikligi (1991-2016 yy.). Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori ilmiy daraja olish uchun yozilgan diss. - Toshkent, 2021. -157
6. UNESCO World Heritage Centre - World Heritage List <https://whc.unesco.org/en/list/>
7. The World's Top Countries for Tourism. <https://uz.m.wikipedia.org/>
8. "Shahrisabz shahrining tarixiy qismini obodonlashtirish, ko'kalamzorlashtirish va saqlash departamenti tashkil etish to'g'risida"gi Vazirlar Mahkamasining 2016-yil 25-martda dagi 87-sonli qarori.
9. "Moddiy madaniy meros obyektlari va YUNESKOning umumjahon merosi ro'yxatiga kiritilgan hududlar muhofazasini kuchaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Vazirlar Mahkamasining 03.03.2021-yildagi 119-sonli qarori. <https://lex.uz>
10. Jahon merosi ro'yxati statistikasi". YUNESKO Jahon merosi markazi. 2011-yil 14-mayda asl nuxsadan arxivlangan. Nashr qilingan 2023-yil 26-yanvar. <https://www.trt.net.tr/uzbek/madaniyat ва san'at/uz>
11. <https://www.unesco.org/ru/countries/uz>